

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 10. De Regulis iudicandi, an in re dubia tutam formauerimus
conscientiam,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

cerur quodcumque illorum eligatur: quandoquidem alioqui contingeret hominem aliquando obligari ad aliquid simpliciter impossibile: quale esset, in tali perplexitate vitare peccatum: cum ex hypothesi debeat peccare, siue agat siue omitrat illud quod proponitur. Adhuc nulla ratio datur, cur in tali casu homo dicatur obligari ad vitandum potius vnum illorum malorum, quam alterum. Quare quodcumque libuerit potest sine peccato eligere.

87. Quod si vtrumque malum sit æquale, sed non æque probabiliter immineat; vel contra non sit æquale, sed æque probabiliter immineat: ad vitandum quod est maius, illud quod est minus eligendum esse patet ex cap. 1. & 2. distinct. 13, in quibus ex instituto docetur ex duobus malis eligendum esse minus. Quod quæ ratione accipi debeat in preced. nu. 77. annotatum est. Continetur vero, quia homo aliter eligendo, temere contra charitatem & rectam rationem exponit se periculo spiritualis detrimenti animæ. Vbi aduerte malum eo ipso, quod probabilius certiusve est, cæteris paribus ceteri maius: sicut & bonum eo ipso quod est certius, ceteris paribus maius. Vnde D. Thom. 2. 2. q. 62. art. 2. ad. 4. quia maius est ledere aliquem in eo quod iam habet: quæ situm, ideoque est certius bonum: quam in eo quod sperat: quæ situm, bonumque est incertum; utpote cuius acquisitio impediti potest: statuit ledentem non teneri ad restitutionem plenam eius quod speratur acquirendum (sicut tenetur ledens in eo quod iam esset acquisitum) sed solum ad compensationem secundum conditionem personarum & rerum ex arbitrio viri prudentis.

88. Denique si vnum ex duobus illis malis inter quæ homo constituitur, nec sit æquale alteri, nec æque probabiliter immineat: tunc habenda est ratio notabilis excessus quo vnum superat alterum. Iuxta quem excessum, excedens iudicatur esse maius malum, ideoque magis vitandum, quam alterum, tanquam minus malum. Atque si vnum excedat alterum, tam quia malum est grauius, quam quia magis probabiliter imminet; nulla, ut patet, potest esse in electione difficultas. Sin autem illud quod excedit, quia est grauius, minus probabiliter immineat quam alterum: ideoque minus malum sit: aliqua difficultas est ex parte in eligendo: pro qua tollenda duo statuuntur. Alterum est. Quando vnum ex duobus diuersis malis fuerit multo grauius altero, etiamsi minus probabiliter immineat, ad ipsum vitandum posse alterum eligi. Quod ostenditur simili: quia vni quisque secundum rectam rationem, adeoque instinctu quodam naturali, exponit se periculo amittendi membrum minus necessarium, ut brachium, ad vitandum periculum, etiam minus probabiliter imminens, amittendi alterius membri magis necessarij, ut capitis. Quare secundum rectam quoque rationem est, ut ad vitandum id quod de se natum est maius detrimentum adferre, eligatur illud quod natum est adferre minus, ideoque est minus odibile. Exempli gratia: si quis inuincibiliter dubitet an teneatur officiose mentiri pro saluanda vita alicuius hominis, ita ut sibi timeat à reatu homicidij si non mentiarur: & à reatu mendacij si mentiarur: formatà bonâ conscientia, quod per ignorantiam quam vincere non potest, à peccato excusabitur, eligendo id quod de se minus malum est, ut vitet maius mentiri poterit; quia citra controuersiam, mendacium officiosum, quantumcumque probabiliter immineat, malum est minus homicidio; cum istud sit de se mortale & illud tantum veniale. Immo, & debet, ne fiat reus homicidij, quod conscientia illi dicitur de intali casu commissurum, non mentiendo.

Qua in re, aduerte esse excusationem à peccato, per interuentem ignorantiam inuincibilem, quæ tollit liberum, ad rationem peccati necessarium. Namque talem in proposito casu contingere, ex eo constat, quod, ut supponitur, homo tunc non possit vincere suam dubitationem, nec certo scire vtrum sibi hic & nunc illicitum sit, mentiendo subuenire proximo in tanta necessitate constituto: sique iudicando tale quid sibi esse tunc licitum, facit id ipsum prudenter, aut saltem sine errore culpabili: utpote ductus, ea probabiliter ratione; quod non debeat manere perplexus, nec aliud remedium habeat liberandi se à perplexitate, quam ut ex duobus malis propositis eligat minus. Alterum quod statuitur est. Quando vnum ex duobus malis inter quæ homo constituitur, fu-

erit quidem paulo grauius altero, sed multo incertius, ita ut excessus grauitatis vnus, præponderet excessui certitudinis alterius, tunc ad illud quod certius est vitandum tanquam maius malum; eligendum esse grauius, tanquam minus malum. Hoc deducitur ex cap. Dominus De secundis nuptiis, & ex cap. Inquisitioni. De sentent. excomm. vbi definitur mulierem dubitantem an sit cum quo contraxit sit legitimus maritus; vel quia audit, quod prior maritus adhuc viuat, quem existimabat defunctum: vel quod hic posterior sit consanguineus in gradu in quo matrimonium est irritum: definitur, inquam quod teneatur debitum exigenti reddere, etiam si ipsa exigere non possit: quia scilicet in tali dubio multo certius imminet peccatum iniustitiæ, negando debitum coniugi habenti ius petendi (sicut habet quamdiu est in bona fide) quam peccatum fornicationis reddendo debitum: quamuis fornicatio peccatum sit grauius quam peccatum illud iniustitiæ.

Atque hæc quidem de obligatione conformandi voluntatem nostram conscientia dubic; sed quia ut de rebus agendis, sic & de conscientia contingit dubitari, hoc est, sicut dubitat quis an aliquid licitum sibi sit, ita dubitare possit, an conscientia dictans aliquid licitum sibi esse, tuta sit, & cui tanquam recte possit voluntatem suam tuto conformare; antedictis addenda sunt regulæ, per quas cognoscamus, an tuta de re dubia formauerimus conscientiam.

CAPVT X.

De regulis iudicandi, an in re dubia tutam formauerimus conscientiam.

SVMMARIVM.

- 89 Non est tuta conscientia que fundatur in opinione improbabili, nisi ignoranti excusetur, aut perplexitas aut necessitas.
- 90 Tuta est conscientia que fundatur in opinione probabili ac moraliter certa.
- 91 Quid ad formandum tutam conscientiam requiratur, & sufficiat rudi.
- 92 Quæ sententia pro communiore sit habenda.
- 93 Propria opinio bene fundata teneri potest contra communem.
- 94 Liberum est eligere quam velis duobus partem, quando vtraque est probabilis.
- 95 Causa dubitandi, num licitum sit sequi sententiam probabilem relicta probabiliori.
- 96 Esse licitum cum tantummodo est periculum turpitudinis, seu malitiæ moralis.
- 97 Corollarium inde deductum pro praxi.
- 98 Non esse verò, cum simul est periculum irreuerentiæ circa res sacras, aut damni proprii vel alieni.
- 99 Quodam inde deducta.
- 100 Non licet contra conscientiam dubiam agere id quod à Superiore precipitur, nisi illa prius deponatur.
- 101 Quando contra propriam opinionem liceat sequi alienam.
- 102 Vnius doctoris auctoritas non facit probabilem opinionem, communi contrariam.
- 103 Opinio non est probabilis, cum definitioni fidei: aut cum legi, vel consuetudini legitime receptæ, est contraria.
- 104 In odiosis benignior: in aliis probabilior opinio est anteponenda.
- 105 Quæ opinio tanquam communis sit anteponenda.

PRIMA regula est ad rectam voluntatis actum non sufficientem iudicium practicum opinioni improbabili innixum; seu, quod idem est, non esse tutam conscientiam quæ fundatur in opinione improbabili: qualis confertur (per tractat. de Contrado contractum in tract. 7. q. 100. concl. 1.) opinio, quæ aut leui tantum ratione confirmatur, aut contra sacras literas vel Ecclesiæ definitionem esse deprehenditur (cap. Sicut distinct. 14.) aut scandali, alteriusve peccati præsertim mortalis, periculum in praxi habere ostenditur. Huius probatio in promptu est: quia nemo dici potest prudenter, sed temere tantum, agere ex tali iudicio. Quamquam & tunc locus excusationi esse potest: tum per ignorantiam inuincibilem, cum quis de tali improbabilitate nihil dubitat, vel iudicare potuit: tum per

89.

FOR

forte offerentem se perplexitatem: cum quis inter duas opiniones constitutus, quas inuincibiliter putat improbabiles, potest ex alterutra earum agere iuxta antedicta in *preced. num. 86.* tum demum per necessitatem virgentem: hæc enim facit ut quod alias non iudicaretur probabile, tale esse censeatur propter periculum quod ex opposito sequeretur. Id quod (citatis Soto & Nauarr.) usurpatis Thomas Sanchez in *lib. 2. de matrimonio disput. 36. num. 8.* in confirmatione adfert: quod videamus baptismum conferri in extremitate digiti quando pectus periclitans, illum extrahit. Et quod secundum multos, ostendit signa contritionis absente Sacerdote, possit (si de eo fide digni attestentur) ab eodem, cum vocatus aduenerit, sacramentalis absolutio impendi in articulo mortis. Quæ opiniones & aliæ similes sustinentur, non tam ut ratione vel auctoritate artis fulcæ, quam ut suadente eas necessitate: cui subueniendi obligatio est ex lege charitatis.

90. Secunda regula est. Tutam esse conscientiam, quæ fundatur in opinione probabili, & moraliter certâ, seu admittente aliquam formidinem de parte contraria, ob inconstantiam rerum moralium. Probatur verò talis regula: quia secundum eam agens non temere & irrationabiliter, sed ex prudentia (quæ est actuum humanorum regula) rationabiliter que agit. Iam opinio ea censeatur probabilis, quæ graui auctoritate vel ratione magni momenti nititur. Atque grauis auctoritas, iuxta ea que loco cit. tradit Conradus: in eligendis esse eorum doctorum, qui in aliis opinionibus ad moralia pertinentibus, inueniuntur frequenter veritatem attingere, ab eaque raro aberrare; item quos commendat vitæ morumque integritas; præterea qui multum laboris & studij in examinandis opinionum fundamentis ponunt: ac demum quos apparet non esse ad talem opinionem inductos ex aliquo inordinato affectu. Ratio vero magni momenti intelligitur esse argumentum validum, aut sacre Scripturæ testimonium, aut Ecclesiæ decretum, quo talis opinio stabilitur.

91. Tertia regula est, quam tradit Nauarr. ad cap. Si quis autem *De penitent. distinct. 7. num. 48. & sequentibus.* Illum qui non est ea eruditione, ut per se opinionum fundamenta librare valeat, in tuta conscientia esse posse, si bona fide & seris (non autem quasi aliud agens & ludens super re nihili: ut solent, inquit Nauarrus, magister, unde incautas responsiones referunt in suam & respondentis perniciem) virum aliquem pietatis & eruditionis famâ clarum consulat, & motus autoritate ipsius, opinionem quam is approbat veram esse credat & sequatur in agendo. Hæc pater de se: & locum habet quantum non perat actû consilium, si sciat eam esse talis viri opinionem; & secundum illam formet sibi conscientiam: dummodo tamen non negligat ea que in *preced. lib. 11. cap. 3. à num. 25. dicta sunt,* requiri ut censeatur quis moralem diligentiam adhibuisse ad vincendam ignorantiam: quia deficienti tali diligentia, conscientia non esset inculpabilis, si eam erroneam esse contingeret, prout annotat Conradus in citata *quæst. 100. concl. 2.*

92. Quarta regula esse potest, illud quod tradit idem Nauarr. in *Enchir. cap. 27. num. 289.* Si in delectu opinionum vna sit alteri a referenda hoc nomine, quod sit communior sententia, accipiendam esse pro communiori sententia illam, quam plures de re propoſita ex professo differetes elegerint, & approbaverint adhibito iudicio: non autem illam quam amplectuntur plures, qui id quod à prioribus traditum est sequuntur sine iudicio: non secus ac oues solent alias se præcedentes sequi: de qua re plenius Conradus in *precedent. conclus. prima.*

93. Quinta regula est. Virum prudentem facta diligenti discussione, optime examinis utriusque partis fundamentis, si contra communem aliorum opinionem sibi persuadeat aliquid licitum esse: adductis quantum videre potest satis validis rationibus, aut nõ obſcuro sacre Scripturæ testimonio, vel Ecclesiæ definitione, posse secundum illam suam opinionem agere. Hanc illi citatis Sanchez in opere *Morali libro 1. cap. 9. numero 9.* probat ex eo, quod talis non temere, sed adhibita ad sciendum diligentia sufficienti, quantaque ad prudentem requiritur, agar bona fide, accedit quod, etsi contra Dei & Ecclesiæ auctoritatem, fidemve Catholicam, ratio humana probabilitatem non possit facere, possit tamen con-

tra auctoritatem humanam, eique præponderare: ut post Geminianum & Ioann. Andream habet Sylva in verbo *Opinio num. 2.*

94. Sexta regula est. Cum in vtramque partem, ex rationum & auctoritatum momentis, nõ autem ex affectu aliquo humano, aut ex aliqua vehementiore passione (quæ plerumque est in causa ut vigilantes variis phantasiis, sicut dormientes inſomnis deludantur prout arguit Caieta. *1. 2. quæst. 17. art. 7. ad 3.*) opiniones iudicantur æque probabiles, liberum esse iuxta quam libuerit agere vel non agere. Hæc ex eo probatur: quod non sit ratio cur vnâ potius, quam alterâ sequi tencamur: nisi forte ex vna parte periculum aliquod imminet, ad quod vitandum, prudentia dicet alterum eligi debere.

Explicatio difficultatis, An in re dubia liceat sequi opinionem probabilem relicta contraria probabiliore.

SECTIO. I.

95. Difficultas autem est: num hæc regula locum habeat quando vtrique pars est quidem probabilis & evidens sufficienter ad moralem certitudinem: sed vna probabilior est quam altera? Ita ut liberum sit agere secundum eam quæ minus probabilis est. Dubitandi verò causa esse potest, quod tutior pars in dubiis sit eligenda, ex cap. Iuuenis *De sponsal. cap. Ad audientiam. cap. Significasti 2. De homicidio & cap. Illud, De clerico excommunicato ministrante.* Pars autem probabilior sit tutior, cum ille qui eam sequitur minus exponat se periculo peccandi, quam ille qui minus probabilem. Sicque sentientes refert longa serie Thom. Sanchez in opere *morali lib. 1. cap. 10. numero 10.* Ex altera parte verò, si aliqua opinio est probabilis, consequenter conformis est rectæ rationi, & exitimationi virorum prudentum, eam certè sine reprehensione sequi in praxi possumus, tanquam minimè nobis consilij, quod agamus contra rectam rationem. Nec refert quod detur alia opinio probabilior: quia non est positum in præcepto, sed tantum in consilio, sequi quod melius & perfectius est: ut ex eo patet, quod bona vite religioſe, perpetuæque castitatis, meliora sint & perfectiora bonis vitæ secularis & matrimonij ex cap. Nuptia *32. quæst. 7. homini tamen qui nondum se voto adstrinxit hæc eligere licet, illis relictis ex cap. Integritas ead. quæst. Itaque D. Anton. & Nauarr. *lib. 1. parte 3. cap. 10. §. 10. in 6. regula: & hic in Enchir. cap. 27. num. 280. & ad cap. Si quis autem De penitent. distinct. 7. num. 34. & aliquot alij quos refert Thomas Sanchez in sequenti numero 11. in fine (inter quos est Suarez in 3. par. 10. §. quæst. 40. sect. 5. à num. 14. ad 18.) eandem partem tenentes, id quod altatum est pro parte opposita: nempe, In dubiis tutiorem partem eligendam esse: aiunt tantum esse consilium: & id eo quominus partem quæ tuta est eligere possumus, hand obſtare, quod pars opposita tutior sit, nisi iusta causa forte vigeret, in aliquo casu, aut ius aliquod specialiter iuberet amplecti tutius: quæ de re ut Suarez, sic & Sanchez à cit. num. 11. ad 16.**

Cæterum videtur distinctione sufficienter explicari pro praxi: eaque talis est. In facto de quo in vtramque partem sunt opiniones probabiles, sed altera probabilior: aut tantum est periculum turpitudinis; aut præter turpitudinem imminet in eo periculum alicuius notabilis irreuerentiæ erga res sacras, aut alicuius damnitatem notabilis à nobis vel proximo incurrendi, quod ex iustitia vel ex charitate vitare tencamur: atque si tantummodo sit periculum turpitudinis seu malitiæ moralis, dubiumque in eo consistat, an factum aliquod sit licitum vel illicitum dici potest cum auctoribus posterioris sententiæ non esse necesse partem tutiorem sequi, si altera sit tuta; hoc est, si nitatur fundamentis sufficientibus ad moralem certitudinem. Sic enim (inquit D. Antoninus & Nauarrus) quamvis id quod D. Bonavent. docuit, lapsum in peccatum mortale, teneat sub pena noui peccati, de illo confiteri, statim ac copiam habet Confessarij, tutius sit quam oppositum, seu quam non ita teneri (quod D. Thomas docuit) tamen istud posterius communiter tenetur, quia tutum est; & moraliter certum propter ipsius D. Thomæ auctoritatem, & rationes quibus ipse vitur. De qua re iam dictum est à nobis in *preced. libro 5. capite 2. sect. 3.* Sin autem cum periculo turpitudi-

nis, antedictum damni periculum sit coniunctum, sequenda est prior sententia memorata: tenendo cum Caiet. in verbo Op. no. & Soto De iust. & iure lib. 3. quaest. 6. art. 5. ad 4. Atque Azorio in 1. part. moral. Instit. lib. 2. cap. 12. tunc sequendam esse partem tutiorem. Intellige, non modo cum opinio illi fatens, probabilior fuerit; sed etiam cum minus probabilis: quando quidem periculum damni secuturi non pœdat ex probabilitate opinionis, sed ex facto de quo est opinio, nato illud create.

96. Illiusmodi autem bipartitæ responsionis pars prior confirmatur; quia non minus nocet homini errare in articulo fidei, qui nondum est ab Ecclesia declaratus esse de necessitate credendus: quam nocere potest error in facto morali, de quo non constat irrefragabili ratione aut sacræ Scripturæ testimonio, aut Ecclesiæ determinatione, ipsum esse illicitum; Fides enim tam necessaria est, immo & magis, quam virtutes morales: quando quidem ubi sana fides non est, iustitia esse non potest. 24. quaest. 1. cap. Vbi. Sed in his quæ ad fidem pertinent, suntque inter doctores controuersa, liberum est ante Ecclesiæ determinationem, utram liberit partem amplecti; dummodo tamen bona fide procedatur, nempe sentiendo illam non damnari ut erroneam & talibus fundamentis niti, quæ à reuerentia iudicandi liberent ei assentientem. Pari ergo ratione in dubiis ad mores pertinere actibus, cum tales conditiones interueniant, liberum est, quam ex oppositis liberit sequi opinionem probabilem. Hanc rationem ex Gersono adfert Nauarrus ad cap. Si quis autem De penit. distinct. 7. num. 55. Cui accedit alia; quod lex non obliget, sed relinquat hominem in sua libertate agendi, quædo non est sufficienter promulgata: sicut non esse meritò censetur, proponens aliquid illicitum esse, quod probabiliter ostenditur licitum esse. Id enim est ostendere nullam talem legem verè esse, & commentitiam censeri posse. Itaque illud quod bona fide putamus probabile, tutumque esse, non prohibemur amplecti, eo quod contrarium ipsius videatur probabile & tutius.

97. Atque ex his colligitur; eum qui nixus non leuibus fundamentis, bona fide contra communem opinionem persuadet sibi aliquid esse licitum, posse consilium petenti, dare illud secundum ipsam communem opinionem: etiam si contrariam ipse iudicet probabiliorem: ac eiusdem communis opinionis rationes apud dissolui posse putet. Neque eam tanquam improbabilem (maximè si plus utilitatis & facilitatis habeat) dissuadere posse hoc nomine, quod contraria magis ei probetur: præsertim cum in rebus agendis prudentia fiscaliorum commune iudicium suo proprio antepone. Quanquam si quis consulatur non quidem absolute de aliqua re, an ea liceat: sed quid de ea sibi videatur probabilius; respondere debet, id quod iudicat, alioqui mentiretur.

Colligitur etiam ex dictis ratio eius quod tractant Nauar. & plenius (aliorum dicta referens) Gabriel Vasquez: ille ad cit. cap. Si quis num. 66 & aliquot sequentibus. & hic ad 1. 2. D. Thomæ disput. 62. cap. 7. Confessarium posse absolueri Penitentem qui ex duabus opinionibus probabilibus, eam quam Confessarius ipse minus probabilem putat, vult tenere, nec illi in contraria tutiori acquiescere. Ea enim ratio est, quod Confessarius tunc videat Penitentem bona conscientia operari: cui propterea non possit tanquam male disposito absolutionem denegare. Immo secundum eundem Nauar. in sequi numero 73. nec denegare debeat, quantumuis iudicet ipsius opinionem non esse simpliciter tutam (de quo Greg. à Valen. 2. 2. disp. 5. quaest. 7. puncto 5. in fine (dummodo iudicet in tali homine hic & nunc id tutum esse: nempe quia ipse secundum mensuram cognitionis quam consequi potest, prudenter statuit sibi tale quid licere; sequens vitos quos bona fide credit pietatis & eruditionis fama claros, cum ipse non sit ea eruditione, ut per se possit opinionum fundamenta librare. In tali enim, ignorantia meritò præsumitur inuincibilis esse.

98. Posterior pars autem propositæ distinctionis probatur: quia quisque ex charitate tenetur facere quantum in se est, ne ex sua operatione sequatur graue aliquod damnum. Id autem non facit, quando pensatis omnibus, non operatur eo modo quo verosimilius est omnium damnum sequutu-

rum: & per consequens, cum non operatur ex opinione dicente id, in quo minus est periculi, non modo malitiæ moralis; sed etiam irreuerentiæ erga res sacras, aut alterius grauis incommodi. Quare non licet tali opinione relicta, operari secundum contrariam minus probabilem: immo nec liceret secundum opinionem æquè probabilem.

Vnde colligitur primò. In administratione Sacramentorum non esse licitum, quoad ipsorum formam aut materiam, aliave ex quibus pendet ipsorum validitas, sequi probabilem aliquam opinionem probabiliore relicta (sicut nec licitum est, relicta certâ) ut quamuis valde probabile sit confecti posse baptismum sub hac verborum forma, Ego te baptizo in nomine ingeniti, geniti, & ab utroque procedentis; non est tamen licitum conferre actu, ob periculum irreuerentiæ circa Sacramentum: præsertim cum detur alia de qua nõ tantum est probabile, sed etiam certum, quod sit vera baptismi forma: ita ut nulla sic conferendi virgeat necessitas.

Colligitur secundò. In foro externo Iudicem teneri sententiam ferre in fauorem eius partis quæ in probatione facti, probabiliora habuit testimonia, etiam si contraria testimonia sint probabilia. Similiter & ius pro eo dicere, cui probabilior sententia in iure fauet, si cetera sint paria. Quæ de re pluribus agitur in seq. lib. 23. num. 41. 42. 43. Et certè si Iudex ad id non teneretur, cum ut plurimum in causis forensibus opiniones contrariæ sint probabiles, ipse posset pro sua voluntate sententiam ferre, nec teneretur pondus rationum & testimoniorum expendere; quod absurdum est.

Colligitur tertio, medicum sequi debere opinionem quam rationibus & praxi pensatis seridò, censet probabiliorem seu accommodatiorẽ ad ægri sui curationem. Quod si post adhibitam ut par est diligentiam, maneat in utramque partem æquè dubius de aliquo medicamento, sitne profuturum an obfuturum, debet ab eo abstinere: nisi aperte ei constaret de morte alioqui secutura. In quo casu illud porrigens prudenter agit, beneque prospicit ægrotò, cui nocere non potest, ut potest iam de vita penè desperato: prodesse autem posse, aliquid probabilitatis habet. Quæ duo quando concurrunt in medicamento, illo uti medicus debet: prout post Greg. à Valen. 2. 2. disput. 3. quaestione 10. puncto 2. col. per ult. annotat Sanchez in opere Morali lib. 1. capite 10. num. 42.

Explicatio alterius difficultatis, an in dubio liceat alienam opinionem sequi contra propriam.

SECTIO II.

DE inerudito quod turâ conscientia possit in agendo sequi eruditi opinionem, habetur ex præcedenti num. 91. De erudito verò proponitur difficultas, Num in dubio tenens vnam opinionem esse veram, possit in agendo contrariam aliorum sequi. Pro cuius explanatione videtur dicendum, neminem licitè agere illud, de quo probabiliter dubitat an sit peccatum necne, durante ipsa dubitatione: ne quidem si à Superiore præciperetur. Quod Nauar. ad cap. Si quis autem De penitent. distinct. 7. num. 81. & aliquot sequentibus, confirmat pluribus: sed hæc vna manifesta ratio sufficere potest, quod nullum Superiotis præceptum eximat hominem ab obseruatione iuris diuini; siue naturalis siue positivi, etc. Nò semper cap. Si dominus cap. Iulianus 11. quaest. 3. At vitare illud de quo dubitatur an sit peccatum necne, iuris est naturalis: namque notum est lumine naturali, Deum esse colendum & amandum super omnia: nec coli & amari super omnia ab eo, qui ne offendant Superiorem, exponit se probabili periculo offendendi Deum: prout accidit ei qui præcipiente suo Superiore, id agit de quo dubitat an sit peccatum seu Dei offensa. Nam si quis amore & reuerentiâ erga Iohannem, id agit per quod iudicat se exponi periculo probabili offendendi Petrum, minus sanè amat & reueretur Petrum, quam Iohannem. Quare ne quidem præcipiente Superiore, potest quis licitè id agere, de quo dubitat an sit peccatum, quamdiu dubitat.

Cum autem hoc ita sit; ut agatur turâ conscientia, deponendum est dubium, rationabiliter formata conscientia; id est, statuendo apud se ex causa aliqua rationabili, & ad moralem certitudinem sufficienti, quod illud, de quo mentio est, licitum sibi sit hic & nunc. Cuiusmodi

causa, quando Superior precipit subito aliquid de cuius respectu nihil euidenter constat, potest eidem subito esse, quod Superiorioris imperantis vocem, tanquam diuinam voluntatis, cuius formam conformare tenemur; interpretem audire debeat, iuxta illud Luc. 10. Qui vos audit me audit: & qui vos spernit me spernit. Ad deo ut nisi constitit illi aperire, quod Superior vrens imperandi iure accepto à Deo, perperam interpretetur diuinam voluntatem (sicut constat cum aliquod imperat, quod euidenter patet turpe malum esse) licet potest se tali imperio conformare; ut miles precipiente suo principe pugnare potest ut in bello quod eum est non esse contra Dei preceptum: ita & in bello de quo vitum contra Dei preceptum fit, certum non est, ex cap. Quid culpatur 23. quæst. 1. Quod & ratio confirmatur; quia cum inferior in humana societate habeat se ad Superiorem; sicut in humano corpore membra alia se habent ad caput: eundem in dubio debet ipse iudicium Superioris potius quam suum sequi. Ad quod fit etiam illud D. Bernardi præclare dictum sub initium tractatus de precepto & dispensatione. Sicut Deus siue homo Vicarius Dei, mandatum quodcumque tradiderit, pari profectò obsequendum est curam ubi tamen Deo contraria non precipitur. Quæ vltima verba indicant in dubio, debe et probabiliter constare subdito, illud quod precipitur esse sibi licitum. Hoc enim est, non esse Deo contrarium.

Ceterum si propria opinio non obstat quominus quisque possit præpositi sui præceptum sequi contra eandem propriam opinionem: nihil etiam obstat quominus pariter possit sequi opinionem alterius vti docti, non præpositi sui. Namque opinionum contrarietas non cessat ex eo, quod vna earum sit inferioris, & altera superioris. Atque si opinionum contrarietas non obstat, quominus inferior possit contra propriam, in agendo Superioris opinionem sequi: nec obstat quominus similiter possit quis contra propriam, sequi opinionem alienam, si eam (ut debet ad eandem temeritatis & imprudentiæ labem) probabilem esse iudicet non leuiter, sed bona ductus ratione: qualis est, quod rerum moralium sit magna incertitudo, illaque opinio sæpe propriæ opposita, aut habet res habeat doctos valentes ingenij acuminem ac iudicij maturitatem. Neque ipse, ex eo, quod occurrat illi argumentum quod soluere non potest, debeat singulari suo iudicio existimare sententiam ipsorum in probabilem esse. Cuiusmodi ratio sufficere potest ad formandum prudenter iudicium practicum, tutamque conscientiam faciendam non obstante contrario iudicio nostro speculationis: cuius fundamenta non faciunt demonstrationes vel auctoritates euidentes, quæ illi alteri iudicio probabilitatem auferant, nec nos illi acquiescere permittant.

Documenta notanda ad iudicandum: num in re dubia tua formaauerimus conscientiam.

SECTIO III.

Circa hoc autem, & alia quæ spectant ad tutam in re dubia conscientiam formandam, iuuenit sequentia documenta notare.

Primum est, quod habet Gabriel Vasquez ad 12. d. Tho. disp. 62. cap. 4. num. 17. ut opinio aliqua censeatur ad hoc sufficenter probabilis, ut possimus eam sequi contra propriam; non debere esse vnius doctoris tantummodo: nam patet non esse prudentiæ, ob vnius auctoritatem, secundum aliquam opinionem: operari contra propriam aut aliorum communem. Neque refert quod illa auctoritas possit esse probabilis sufficienter ad agendum secundum eam: quia id proprie a fit, quod rationes habeat quæ probabiliter persuadeant illi eiusmodi opinionem, etiam si communi opinioni oppositam.

Secundum est, quod variis exemplis Azor. illustrat in 1. p. 1. Moral. Institut. lib. 2. cap. 9. opinionem quæ nititur, fulciturque definitione fidei, aut ei maxime accedit, sequendam omnino esse tanquam certam veram, quorumcumque doctorum sententia potest haberi. Ratio est, quia definitio fidei nullam patitur dubitationem.

Tertium est, inter opiniones, præferendam esse eam quæ magis in legis, iurive sententia, & in intelligentiâ inest, aut magis accepta rationabili consuetudine comprobatur. Tales enim maxime sunt quæ aperiunt quid ex obligatione sit agendum, aut fugiendum.

Quartum est. Inter duas aut plures opiniones eam quæ benignior mitiorque est amplectendam esse in rebus ad odium non ad fauores, spectantibus: quod patet ex regula 13. iuris in 6. Odi restringi & fauores conuenit ampliari. In cæteris rebus verò probabiliter esse ut plurimum anteferendam. Ad quod faciunt antedicta in præced. sect. 1.

Quintum est. Communem doctorum opinionem hinc antiquata sit, singulari alicuius doctoris opinioni anteferendam esse in rebus agendis. Ad quod facit illud quod dicit soler, Plus vident oculi quam oculus. Aduerte autem cum Azor in eod. lib. 2. cap. 13. nonnumquam vsu venit ut scriptores dissentiant, alii dicentibus vnam opinionem; alii verò contrariam esse communem: tuncque in anteferenda vna alii erit, videndum esse si quid de re proposita certi haberi possit ex aliqua lege, vel ex recepta consuetudine; unde vna alteri merito præferenda videatur; sique nihil inueniatur, in delictu procedendum esse iuxta ante traditas regulas.

Aduerte item quod idem author ex Navarr. in Enchir. cap. 27. num. 289. habet: ex pluralitate doctorum classicorum, eorumque quorum auctoritas in scholis est approbata iudicandum esse quæ sit sententia communis, nempe talem censendam esse quando respectu illorum qui eam tenent, pauci sunt auctores classici (qualium Authorum Catalogum & distinctionem habet idem Azor in seq. cap. 14.) qui contrariam sequantur: vti si septem aut sex ex instituto quæstionem aliquam tractent, & quinque eorum vnam opinentur, vno aut altero docente contrarium, communis est opinio, quæ quinque vnanimes consensu tradiderunt, ideoque præferenda: nisi vna ille aut alter inueniatur suam sententiam meliori, subtiliori, ac firmitiori ratione comprobare iuxta cap. Capellanus De feris, in quo ex duabus opinionibus propositis, posterior eligitur reddita ratione quod meliori & subtiliori ratione nitereetur. De quare plenius idem Azor. in sequenti cap. 16. quæst. 6.

Adiderim, aut nisi religio & pietas in Deum, aut gratia nostra vel proximi necessitas exigere secundum eam agi, quæ tunc a deo sufficiens causa querendi opinionem minus probabilem reddat probabiliori. Videri possunt quæ docet Gabriel Vasquez ad 12. quæst. 19. disp. 63.

Aduerte deum quoad antiquationem opinionis communis: interdum contingere ut antiquiores scriptores non notant aliquod argumentum, aut decretum, maximam vim habens contra plerumque opinionem: tunc verò à recentioribus notato, hos in contrariam opinionem adductos esse: illamque vti improbabilem reprobasse: & ideo non haberi amplius pro communissimo nec pro probabili, ita ut antiqua censenda sit.

CAPVT XI.

De conscientia scrupulosa, quatenus debeat voluntas nostra ei conformari.

SVM MARI VM.

- 106. Scrupulus diuersum quid est, tum à synderesi tum à dubitatione.
- 107. Differentia quæ differt à conscientia & à dubio.
- 108. Omnis possus scrupuli, sum ex frigida complexione corporis, tum ex mania.
- 109. Item ex tentatione D. aboli: & quæ ratione.
- 110. Alia causa ex quibus oritur postus a scrupuli.
- 111. Argumenti occurrentis contra conceptam opinionem, vis alias atque alia: & quomodo.
- 112. Quando liceat agere contra conscientiam scrupulosam.
- 113. Quando non liceat.
- 114. Scrupulus proprie dictus contineri potest, non item improprie dictus, sed rationabiliter deponendus est.

Prænotandum est scrupulum à quo dicitur conscientia scrupulosa, homines improbos male confundere eum synderesi in huius libri cap. 3. descripta; cum viros probos eundem synderesios dictum sequentes in agendo, solè scrupulosos appellare. Si tale in intellectus dictamen esset, scrupulo haberi dicitur: sicut scrupulus comprimendus est, synderesis quoque est opprimenda, quod nemo nisi nequa & infamis dixerit: cum ea sit lumen a vultu Dei super nos signatum ex Psal. 4. Male est à nonnulli eo quod nomē scrupuli per metaphorā à lapillo qui

104

105

106